

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา

การศึกษาความหลากหลายของพืชอาหารและพืชสมุนไพรกับการใช้ประโยชน์ของชาวกะเหรี่ยง ในพื้นที่หมู่บ้านปิตุติ ต.ยางเปียง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิด และรูปแบบการใช้ประโยชน์จากพืชที่ได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งบริบทชุมชนของชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการคัดเลือกพืชที่มีศักยภาพและหาแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์พืชสมุนไพรในพื้นที่โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2555 ถึงเดือน สิงหาคม 2556 รวมระยะเวลา 14 เดือน โดยการออกเก็บตัวอย่างและสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น หรือหมอยาพื้นบ้าน และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ทำการบันทึกภาพและเก็บตัวอย่างพันธุ์พืชเพื่อนำมาแยกชนิดโดยใช้รูปวิธานแล้วนำไปเปรียบเทียบตัวอย่างพันธุ์ไม้กับหนังสือ องค์ความรู้เรื่องพืชป่าที่ใช้ประโยชน์ทางภาคเหนือของไทย รวมทั้งสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านอนุกรมวิธานพืชด้วย

5.1 สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

5.1.1 บริบทของชุมชน

หมู่บ้านปิตุติ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่พิกัด $17^{\circ}36'10.8''$ N $98^{\circ}18'14.34''$ E เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง สูง 1114 เมตร จากระดับน้ำทะเล สถานที่ล้อมรอบด้วยภูเขา มีสภาพเป็นป่าดิบชื้น และมีลำห้วยโดยรอบของหมู่บ้าน มีหมู่บ้านใกล้เคียง 4 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยโค้ง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนสอง และบ้านขุนหาด ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมมี 3 ฤดู ได้แก่ฤดูร้อน ฤดูฝน และ ฤดูหนาว โดยอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 15-20 องศาเซลเซียส และอาชีพหลักของชาวประชากรหมู่บ้านปิตุติ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ คือ คือ การทำนา (ข้าวไร่) และทำไร่ (กะหล่ำปลี พริกแดง และมะเขือเทศ)

ประชากรที่อาศัยอยู่ทั้งหมดเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงสะกอ โดยกะเหรี่ยงสะกอ ผู้ชายนิยมใส่ เสื้อสีแดง รัดเอวด้วยเชือก มีพู่ และ โปกผ้าสีต่างๆ ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานนุ่งกระโปรงทรงกระสอบ สีขาวยาวมีปีก บ้างเล็กน้อย ส่วนที่แต่งงาน แล้วนิยมใส่เสื้อแขนสั้นสีน้ำเงินเข้ม ส่วนล่างประดับด้วยลูกปัดสีแดงและขาว สวม กระโปรงสีแดง ลายตัด โปกผ้าสีแดง

ถิ่นที่อยู่อาศัยและบ้านเรือนของกะเหรี่ยง อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้าน ประกอบด้วยครัวเรือนและศูนย์กลางของ กะเหรี่ยงสร้างด้วยไม้ไผ่ และแฝก พื้นบ้านเป็นไม้ไผ่สับฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคา ตองตึง มีเตาไฟบนกระบะดินตั้งอยู่ภายในบ้าน เหนือเตาไฟจะมีชั้นไม้ไผ่แขวนไว้เพื่อตากอาหารแห้ง และเมล็ดพันธุ์พืชต่างๆ ซึ่งการเก็บเมล็ดพืชไว้เหนือเตานั้น เนื่องจากสภาพอากาศของหมู่บ้านตลอดทั้งปี มีความชื้นสูง ดังนั้นการเก็บเมล็ดพืช จึงต้องเก็บไว้ในครัว เพื่อป้องกันการเน่าเสีย และเมล็ดกักดินอีกด้วย ลักษณะของบ้านยกพื้น ด้วยเสาไม้สูง 5-6 ฟุต บริเวณบ้านไม่มีรั้ว สัตว์เลี้ยงต่างๆ จะปล่อยให้หากินในหมู่บ้าน บริเวณรอบๆ ตัวบ้านมักจะปลูกพืชสวนครัวและพืชสมุนไพรไว้ใช้ในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว เพื่อไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน

ด้านความเชื่อและศาสนา มีทั้งชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ชาวกะเหรี่ยงมีพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนและผีบรรพบุรุษ นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตลอดรอบปีของการเกษตรทั้งไร่หมุนเวียนและการทำนา เพราะชาวกะเหรี่ยงทำการเกษตรเป็นหลัก พิธีกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ เพื่อขออนุญาตผืนดินแม่น้ำ และป่าในการทำเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว

5.1.2 ผลการสำรวจพืชอาหารและพืชสมุนไพรของชาวกะเหรี่ยง

จากการสำรวจและเก็บรวบรวมพืชอาหารและพืชสมุนไพรในพื้นที่หมู่บ้านปิตุคี อำเภอมวกก่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่เกษตร เพื่อออกเก็บตัวอย่างพืชอาหารและพืชสมุนไพรในแต่ละฤดูกาลทั้ง 3 ฤดู พบว่าพืชอาหารและพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด 94 ชนิด สามารถจำแนกชนิดพืชได้ 83 ชนิด และไม่สามารถจำแนกชนิดได้ 11 ชนิด (เป็นพืชสมุนไพรทั้งหมด) แบ่งเป็นพืชอาหาร 56 ชนิด พืชอาหารอย่างเดียว 14 ชนิด เป็นทั้งพืชอาหารและพืชสมุนไพร 42 ชนิด พืชสมุนไพร 68 ชนิด พืชสมุนไพรอย่างเดียว 27 ชนิด โดยพบว่าชุมชนในพื้นที่เก็บพืชอาหารและพืชสมุนไพรใช้ประโยชน์ได้ทั้งปี ส่วนใหญ่บริโภคเป็นใบ ดอก ผล และอื่นๆ โดยพบว่าชุมชนในพื้นที่เก็บพืชอาหารและพืชสมุนไพรใช้ประโยชน์ได้ทั้งปี ส่วนใหญ่บริโภคเป็นใบ ดอก ผล และอื่นๆ จำนวนชนิดมีความแตกต่างกันตามสถานที่ และฤดูกาล โดยพบว่า พื้นที่ป่าชุมชนพบจำนวนชนิดมากที่สุดคือ 64 ชนิด รองลงมาคือพื้นที่หมู่บ้านพบ 54 ชนิด และพื้นที่ทำการเกษตรพบน้อยที่สุดจำนวน 43 ชนิด และ ในช่วงฤดูฝนจะมีจำนวนชนิดพืชอาหารและพืชสมุนไพรมากกว่าฤดูกาลอื่น รองลงมาคือฤดูหนาว และน้อยที่สุดคือในฤดูร้อน โดยในฤดูกาลที่แตกต่างมีผลต่อการใช้ประโยชน์ ดังรายงานของ วรณรัชฎา และคณะ (2552) ศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าและพืช

สมุนไพร เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนบ้านใหม่พัฒนาอำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการแบ่งช่วงเวลากการเก็บหาเป็น 2 ลักษณะ คือ เก็บได้ตลอดปี 52 ชนิด และเก็บได้เฉพาะฤดูกาล 53 ชนิด ในส่วนพื้นที่ที่มีชนิดพืชอาหารและสมุนไพรพบมากที่สุดคือเขตหมู่บ้านที่อยู่อาศัย รองลงมาคือเขตป่าชุมชน และพบน้อยที่สุดคือเขตแหล่งทำการเกษตรพบพืชที่นำมาใช้เป็นอาหาร 4 ชนิด (17%) พืชสมุนไพร 27 ชนิด (32%) และพืชที่ใช้ประโยชน์ทั้งเป็นอาหาร และเป็นพืชสมุนไพร 42 ชนิด (51%) ส่วนรายงานของ เตือนใจและคณะ (2548) สำรวจพืชอาหารป่า ในบ้านฟ้าสวย และบ้านนาเลาใหม่ จำนวน 56 ชนิด พืชอาหารป่าที่ชาวกะเหรี่ยงกะเหรี่ยง บ้านยางปู่โต๊ะ และบ้านบางทุ่งโป่ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีการเก็บพืชอาหารป่า 106 ชนิด พืชสมุนไพร 52 ชนิด (วิทยา, 2546) ส่วนการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง บ้านขุนแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบพืช 172 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 58 ชนิด พืชสมุนไพร 97 ชนิด (ชูศรีและคณะ, 2546) และในหมู่บ้านอ่างกาน้อยและหมู่บ้านแม่กลางหลวง อำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่ สำรวจพบพืชสมุนไพรที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ 30 ชนิด ซึ่งจำแนกอยู่ใน 26 วงศ์ 28 สกุล (วุฒิสักดิ์, 2544)

5.1.3 สรรพคุณและวิธีการใช้พืชอาหารและพืชสมุนไพรที่พบในพื้นที่หมู่บ้านปิตุคี

อ.อมก้อย จ.เชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์และสอบถามหมอยาพื้นบ้าน (ที่มา พ่อหมอ พะติ บ้านปิตุคี) ได้ทราบรูปแบบการนำพืชมาใช้ประโยชน์ทั้งอาหารและสมุนไพร โดยพืชอาหารอย่างเดียว จะใช้ประกอบอาหารแบบสดไม่ผ่านการปรุง และแบบปรุงสุก พืชสมุนไพร นิยมนำส่วนต่างๆของพืชมาต้ม แล้วกรองน้ำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากเป็นวิธีที่สะอาด ปลอดภัยจากเชื้อโรค บางชนิดใช้ส่วนใบ และราก เอามาทำให้ละเอียดคั้นเอาน้ำใช้บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น หรือทาแก้อาการคันได้ ซึ่งวิธีการใช้สมุนไพรได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีรูปแบบการใช้แบบดั้งเดิม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัยยุทธ (2539) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าถิ่น พบว่ามีรูปแบบวิธีการแบบดั้งเดิม โดยพืชที่น่าสนใจ ได้แก่ เถาวัลย์ปูน (*Cissus repanda* Vahl) ใช้เครือและใบทุบหมกไฟพอกฝี ตะไคร้หอม (*Cymbopogon nardus* Rendle) ใบต้มน้ำดื่มรักษาแผลในปาก และตองสาต (*Phrynium capitatum* Willd.) ใช้หัวต้มน้ำดื่มแก้เมาเหล้า เช่นเดียวกับชูศรีและปริทรรศน์ (2545) รายงานว่าชาวกะเหรี่ยงในเขตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้เถาอ่อนสะพายควาย (*Bauhinia nervosa* Bak.) ดองเหล้าดื่มบำรุงร่างกาย ส่วนกะเหรี่ยงบ้านขุนแปะ อำเภอจอมทอง

จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ใบว่านน้ำ (*Acorus calamus* L.) ขยำผสมน้ำอาบแก้หวัด เหง้าต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืด ซึ่งจากการรายงานครั้งนี้ ใช้ว่านน้ำ ใช้ส่วนใบ นำมาห้อยคอช่วยรักษาโรคหวัด และยังใช้ใบ แช่น้ำนำมาทาที่หน้าอกหรือขมับแก้หวัด (ใบมีกลิ่นหอม) หรือ ทูบทาที่หัว แก้ไข้ ส่วนราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดท้อง ทั้งนี้วิธีการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์จะมีความแตกต่างด้านความเชื่อและชนิดของพืชที่มีในแหล่งพื้นที่นั้นๆ แต่ก็เพื่อรักษาอาการเป็นหวัดเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกกลุ่มพืชตามลักษณะวิสัย ได้ 4 กลุ่ม คือ ไม้ล้มลุก ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และ ไม้เลื้อย โดยกลุ่มพืชที่พบมากที่สุดคือ ไม้ล้มลุกจำนวน 44 ชนิด (53 %) รองลงมาคือ ไม้ยืนต้นมีจำนวน 19 ชนิด (23%) ไม้พุ่มมีจำนวน 13 ชนิด (16%) และ ไม้เลื้อยมีจำนวน 7 ชนิด (8%)

จากการสอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน พบว่า 5 อันดับแรกที่มีการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากที่สุดคือ เอ็นยี่ด (*Plantago major* L.) รองลงมาได้แก่ ผักกาดส้ม (*Rumex crispus* L.) ขมิ้นอ้อย (*Curcuma zedoaria* (Christm.) Roscoe) ไมยราบ (*Mimosa pudica* L.) และสาบแร้งสาบกา (*Ageratum conyzoides* (L.)) โดย เอ็นยี่ด ทั้งต้น ต้มกับน้ำดื่ม แก้อาการปวดเมื่อย ช่วยขับปัสสาวะ นำใบสด นำมาขยี้แล้วนำมาพอกบริเวณที่คัน ช่วยลดอาการแพ้ ผักกาดส้ม กินได้ทั้งต้นและใบโดยนำไปสัค หรือแกง หรือลวกจิ้มน้ำพริก และยังพบว่าใช้เป็นส่วนประกอบของข้าวเบ๊อะ ขมิ้นอ้อย เหง้า นำไปต้มน้ำดื่ม ขับปัสสาวะ เหง้าสด ตำพอกแก้ฟกบวม แก้อักเสบ ไมยราบ รากต้มน้ำดื่ม แก้ไอ ขับเสมหะ ต้น นำมาตำพอก รักษาแผลพุพอง สาบแร้งสาบกา ใบ ขยี้แล้วนำมาพอกแผลสด เพื่อช่วยห้ามเลือด ใบ นำมาตำ พอกแก้คัน ชาวบ้านปศุสัตว์สามารถใช้ประโยชน์พืชได้อย่างคุ้มค่า คือใช้พืชเพียงชนิดเดียวแต่ได้ประโยชน์ทั้ง 2 อย่าง คือทั้งพืชอาหารและพืชสมุนไพรในบางชนิด และบางชนิดยังสามารถมีประสิทธิภาพด้านการรักษาอาการบาดเจ็บในเบื้องต้นได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดและประสบการณ์ในการใช้พืชอาหารและพืชสมุนไพรนั้นๆ สอดคล้องกับรายงานอื่นๆสำหรับการใช้พืชสมุนไพรใกล้ตัวมาทำการรักษาอาการเบื้องต้นที่เกิดจากการเจ็บป่วยได้ เช่น เยาวนิตย์ (2539) ได้สำรวจพืชที่มีการใช้ประโยชน์ของชาวเขามีการใช้พืชชนิดต่างๆมาใช้ประโยชน์ เช่น ม้าสามค้อน (*Asparagus filicinus* Buch.-Ham) ใช้รากคองเห็ดหรือต้มน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง ลิ่นคู้ *Polygonum paleaceum* Wall ใช้รากรักษาอาการท้องร่วง พุทธรักษา กินหัว (*Canna edulis* Ker Gawl.) ใช้ส่วนรากฝนละลายน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง

การใช้ประโยชน์จากพืชอาหารและพืชสมุนไพรในพื้นที่หมู่บ้านปิตุคิ นั้นไม่เพียงแต่ใช้ได้เฉพาะกับคนเท่านั้น ในสัตว์เลี้ยงเองชาวบ้านก็สามารถนำพืชสมุนไพรรอบตัวมาใช้รักษาอาการบางอย่างกับสัตว์เลี้ยงได้ ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลกับชาวบ้าน พบพืชสมุนไพรในป่าที่นำมาใช้ประโยชน์เพียง 2 ชนิด คือ ทอกรอมือ โดยนำเครือมาต้มน้ำ แล้วนำน้ำที่ได้มาทา หรือนำเครือสด ๆ นำมาคั้นเอาน้ำแล้วนำมาทา รักษาโรคปากเปื่อยและแผลเปื่อยในวัว และพอโซจอ นำใบมาโขลก कुลกข้าว (ใบ 1 กำ ต่อข้าว 1 ลิตร) ใบมีกลิ่นหอม ดอกคล้ายดอกสาบเสือ รักษาโรคไถ้ข้าว

5.1.4 การคัดเลือกพืชที่มีศักยภาพเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีความหลากหลายของพืชอาหารและสมุนไพรที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งปี จากการสำรวจ และสอบถามคนในชุมชน พบว่าชาวบ้านมีความนิยมในการใช้พืชสมุนไพรที่อยู่ในป่าจำนวน 4 ชนิด คือ เซซาเบลง เซนูที แบเกลิ และคอโ๊ะ๊ะ ซึ่งพืชทั้ง 4 ชนิดดังกล่าว ยังไม่สามารถระบุชนิดได้ แต่มีความน่าสนใจ เนื่องจากชาวบ้านสามารถใช้สมุนไพรดังกล่าวในการรักษา หรือบรรเทา อาการเจ็บป่วยเบื้องต้น โดยไม่ต้องพึ่งยาแผนปัจจุบันมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเหตุผลที่เลือกพืชทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวเนื่องจากเป็นสมุนไพรที่ชาวบ้านมีความเชื่อมาตั้งแต่อดีตในการบรรเทาอาการเจ็บป่วย และพืชสมุนไพรดังกล่าวสามารถหาได้ในพื้นที่ใกล้หมู่บ้าน ในสภาพแวดล้อมรอบตัว รวมทั้งไม่ปรากฏว่ามีพิษต่อร่างกาย หากมีการศึกษาเพิ่มเติมรายละเอียดคุณสมบัติของสมุนไพรอย่างเหมาะสม คาดว่าสมุนไพรดังกล่าวจะมีประโยชน์อย่างมากทั้งในวิถีคนชุมชนพื้นที่สูง และพื้นฐานการศึกษาด้านสมุนไพรไทยต่อไป

การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านพืชอาหารและพืชสมุนไพรสู่เยาวชน โดยดำเนินการทำกิจกรรมกับนักเรียน และเยาวชนรุ่นใหม่ในพื้นที่ โดยโครงการที่ดำเนินการเป็นโครงการ “รู้พืช ู้ใช้ ู้รักษา” โดยใช้วิธีการเรียนรู้จากเยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับพืชที่นำมาใช้ประโยชน์อย่างไร รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เด็ก เยาวชนรุ่นใหม่ ทราบและวางแผนทรัพยากรที่มี โดยเมื่อเด็กตระหนักถึงคุณค่าเขาก็จะช่วยกันดูแลรักษาและถ่ายทอดสู่พ่อแม่ได้ในแบบที่ถูกต้องชัดเจน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ ทำให้การจัด

โครงการนี้เพื่อที่จะสื่อสารผ่านเด็กผู้ชุมชน ผลของการสำรวจและสอบถามรวมทั้งเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กในท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ด้านนี้เพียงเล็กน้อย เด็กที่มีอายุ 15 ปี สามารถใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่นได้ดีกว่า ส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เนื่องมาจากการได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว ส่วนเด็กเล็กๆยังคงไม่ได้ใส่ใจเรื่องพืชอาหารและพืชสมุนไพรมากนัก อาจจะเป็นเนื่องมาจากการใช้ชีวิตอยู่ที่โรงเรียน มีอาหารและยาแผนปัจจุบัน ไม่จำเป็นต้องเข้าใจเรื่องพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ มีอุปสรรคด้านพื้นที่ เนื่องจากจุดที่ตั้งของหมู่บ้าน อยู่ในพื้นที่สูง ในช่วงฤดูฝนจะไม่สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ จึงเป็นข้อจำกัดในการเดินทางไปเก็บตัวอย่าง รวมทั้งอุปสรรคด้านภาษา เนื่องด้วยชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ การสื่อสารข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ จึงต้องอาศัย เด็ก หรือเยาวชน ที่สามารถสื่อสารเข้าใจได้ ดังนั้น อาจเกิดความตกหล่นของข้อมูล หรือได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์

5.2.2 สำหรับงานวิจัยต่อยอดในพื้นที่เดิม เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ ด้านภาษาด้านภูมิประเทศ จึงควรวางแผนการเก็บตัวอย่างอย่างรอบคอบ ทั้งด้านการเดินทาง การใช้บุคลากรในพื้นที่ และรูปแบบการเก็บตัวอย่างและการสื่อสาร

5.2.3 การใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสำหรับชุมชนในท้องถิ่น เนื่องด้วยข้อมูลใหม่และข้อมูลที่ต้องการสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ต้องการจึงเป็นสิ่งแรกที่ควรริบดำเนินการ